Journal of Counseling Research
Iranian Counseling Association
Vol. 23, No. 90 Summer 2024
Research Article
e-issn:4018-2717 p-issn:400-2717X
DOI:10.18502/qjcr.v23i90.16072

A Paradigm Model of School Counseling Services based on Grounded Theory

Rooholla Saadatzaade[1], Mansour Sodani[2], Hamid Farhadirad[3]

1. (Corresponding Author) PhD Student in Counseling, Department of counseling, Faculty of education and psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. r.saadat.z@gmail.com
2. PhD in Counseling, Professor, Department of counseling, Faculty of education and psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. sodani_m@scu.ac.ir
3. PhD in Educational management, Associate professor, Department of education, Faculty of education and psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. hfarhadirad@gmail.com

ABSTRACT

It is taken from a doctoral thesis

Received: 06/02/2023 - Accepted: 18/04/2023

Aim: The purpose of this research is to provide a model of school counseling services based on the conditions and implications of the grounded theory to help school counselors use appropriate services for the integrated development of students. **Methods:** The research method was a qualitative research that was conducted using the grounded theory approach. Semi-structured interviews and the translation of authentic school counseling documents were used in this study to collect data. Eight professional school counselors with doctoral degrees in counseling, who worked in schools as a school counselor for more than 10 years, and many of whom teach at universities, participated in this study.**Results:** The findings of this research are based on the field of grounded theory, including concepts of the factors and consequences of school counseling services. These concepts include: developmental needs of students, professional competence of school counselors, necessity of family awareness, cultural context, family lifestyle, education policy, entrance exam phenomenon, psychiatrists and drug prescription, therapeutic attitude instead of preventive attitude, non-governmental institutions and schools, student standards, and counselor standards. **Conclusions:** The findings of the research showed that the provision of school counseling services should be based on the developmental needs of students, the cultural context and lifestyle of families should be considered, school counselors should have the necessary standards to provide services, and finally, direct and indirect counseling services. The school should be provided in a specialized manner and in a regular framework to facilitate the integrated growth of students.

Keywords: School Counseling Services, Students, School Counselors, Grounded theory

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

فصلنامه علمی پژوهشهای مشاوره
انجمن مشاوره ایران
جلد ۲۳، شماره ۹۰، تابستان ۱۴۰۳
مقاله پژوهشی
e-issn:4018-2717 p-issn:400-2717X
DOI:10.18502/qjcr.v23i90.16072

مدل پارادایمی خدمات مشاوره مدرسه بر مبنای نظریه زمینه‌ای

روح اله سعادت‌زاده[۱]، منصور سودانی[۲]، حمید فرهادی راد[۳]

۱. (نویسنده مسئول)، دانشجوی دکتری مشاوره، گروه مشاوره دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. h.farhadirad@scu.ac.ir
۲. دکتری مشاوره، استاد، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. sodani_m@scu.ac.ir
۳. دکتری مدیریت آموزشی، دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. hfarhadirad@gmail.com

(صفحات ۱۴۲-۱۸۱)

چکیده

برگرفته از رساله دکتری است.

هدف: هدف پژوهش حاضر ارائه مدلی از خدمات مشاوره مدرسه است بر اساس شرایط و پیامدهای نظریه زمینه‌ای تا به مشاوران مدرسه کمک کند خدمات مناسب را جهت رشد یکپارچه دانش‌آموزان به کار گیرند.

روش: روش پژوهش از نوع پژوهش کیفی بود که با استفاده از رویکرد نظریه زمینه‌ای انجام شد. گردآوری داده‌ها در این پژوهش، به دو روش مصاحبه نیمه ساختار یافته و ترجمه اسناد معتبر مشاوره مدرسه بود. شرکت‌کنندگان در این پژوهش ۸ مشاور تخصصی مدرسه با درجه دکترای تخصصی مشاوره بودند که بیش از ۱۰ سال در مدارس به عنوان مشاور مدرسه کار کردند.

یافته‌ها: یافته‌های این پژوهش بر اساس حوزه‌های نظریه زمینه‌ای شامل مفاهیمی از عوامل و پیامدهای خدمات مشاوره هستند. این مفاهیم عبارت‌اند از: نیازهای رشدی دانش‌آموزان، صلاحیت حرفه‌ای مشاوران مدرسه، ضرورت آگاهی خانواده‌ها، بافت فرهنگی، سبک زندگی خانواده‌ها، خط مشی آموزش و پرورش، پدیده کنکور، روان‌پزشکان و تجویز دارو، نگرش درمانی به جای نگرش پیشگیرانه، مؤسسات و مدارس غیر دولتی، استانداردهای دانش‌آموزان، استانداردهای مشاوران، خدمات مستقیم، خدمات غیر مستقیم.

نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش نشان دادند که ارائه خدمات مشاوره مدرسه باید بر اساس نیازهای رشدی دانش‌آموزان باشد، بافت فرهنگی و سبک زندگی خانواده‌ها در نظر گرفته شود، مشاوران مدرسه استانداردهای لازم را برای ارائه خدمات داشته باشند و نهایتاً، خدمات مستقیم و غیر مستقیم مشاوره مدرسه به صورت تخصصی و در چارچوب منظمی ارائه شوند تا رشد یکپارچه دانش‌آموزان که شامل رشد شخصی، رشد تحصیلی، رشد هیجانی/اجتماعی، و رشد شغلی است، تسهیل شود.

واژه‌های کلیدی: خدمات مشاوره مدرسه، دانش‌آموزان، مشاوران مدرسه، نظریه زمینه‌ای

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۱۷ _ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۱/۲۹

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]
[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

مقدمه

حرفه مشاوره مدرسه در طول سال‌ها، و به طور کلی همسو با تغییرات جامعه، تکامل یافته است. با رشد سریع صنعت، تراکم جمعیت شهرها، اعتراضات و اصلاحات اجتماعی، اشتغال کارخانه‌ها که در اوایل قرن بیستم شایع بود و همزمان با انقلاب صنعتی، این حرفه شروع شد. در این زمان، معلمان بدون دریافت حقوق اضافی و با ساختار محدود، در جایگاه مشاوران شغلی قرار می‌گرفتند و علاوه بر وظایف آموزشی، لیستی از مسئولیت‌ها برای انجام وظایف به آنها واگذار شد (گیزبرز و هندرسون[1]، ۲۰۰۱). هنگامی که مفهوم حرفه مشاوره مدرسه گسترش یافت، آشکار شد که مشاوران مدرسه علاوه بر نگرانی‌های شغلی، در زمینه رفع نیازهای سلامت روانی دانش‌آموزان نیز سهیم هستند (باسکین و اسلاتن[2]، ۲۰۱۴).

در هر جامعه یکی از اهداف اساسی آموزش و پرورش ایجاد زمینه‌ای برای رشد همه جانبه و تربیت دانش‌آموزان سالم، کارآمد و مسئول است، به طوری که آنها بتوانند به طور مستقل درباره‌ی مسائل بیندیشند و فرایندهای ذهنی را در راستای کسب بهداشت و سلامت روان مطلوب سوق دهند (حجت خواه، مصباح، پروانه، ۱۴۰۰). آموزش و پرورش و مدرسه یک نظام انسانی است که کار اصلی آن انسان‌سازی است و انسان‌سازی در دو بعد جسمی و روحی ـ روانی معنا دارد (رستم‌آبادی، صیدی، گل محمدیان، ۱۴۰۱).

حرفه مشاوره چارچوب‌های هدایتی جدیدی را پذیرفته است که به مشاوران فرصت‌های بیشتری برای ارائه خدمات مشاوره‌ای شایسته به گروه‌های اقلیت می‌دهد (ریواس و هیل، ۲۰۲۳). برنامه‌های راهنمایی و مشاوره مدرسه، به‌عنوان یکی از پیشرفت‌های آموزش و پرورش قرن پیشین و یکی از شاخص‌های مدنیت و اداره علمی جامعه، فعالیتی است که از دیدگاه روان‌شناختی با مشکلات آموزشی و پرورشی

1. Gysbers, & Henderson
2. Baskin,& Slaten,

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

دانش‌آموزان در بافت مدرسه، سروکار داشته (آناگبوگو، نووکولا، انایمین، انیاچیبلو، و یومزولایک[1]، ۲۰۱۳) و خدماتی مبتنی بر نیازها و عوامل محیطی دانش‌آموزان را فراهم می‌سازد)اویه، اوبی، ماهد، و برنایس[2]، ۲۰۱۲).

از لحاظ تاریخی، نقش مشاور مدرسه از طرف مدیران، معلمان، و مشاوران کارورز دچار بدفهمی و تحریف شده است (لامبی و ویلیامسون[3]، ۲۰۰۴) و به نظر می‌رسد نوعی سردرگمی در مورد نقش و عملکرد مشاوران مدرسه و مرز نامشخص بین مشاوره مدرسه و سایر فعالیت‌های مدرسه وجود داشته باشد (دینگ، کوو، و وندایک[4]، ۲۰۰۸؛ لیوورک و شی[5]، ۲۰۱۰). پیام‌های گیج کننده و متناقض یا مبهم، منبع ایجاد استرس در روابط نظارتی هستند و می‌توانند با پیامدهای بسیار منفی همراه باشند. در صورت تثبیت نقش مشاوران و الگودهی نقش مثبت، آنان موقعیت مهمی دارند تا بر دانش‌آموزان، معلمان، مدیران، والدین و اعضای جامعه تأثیر مثبت داشته باشند، چراکه متمرکز بودن نقش مشاوران بر اساس رویکردهای حرفه‌ای، مسیر و راهنمایی برای اهداف و برنامه‌های مشاوره‌ای موفقیت‌آمیز، خواهد بود (وجدانی همت، کلانتر هرمزی، ۱۴۰۰). پیام‌های مدیران قطعاً بر عملکرد مشاور مدرسه تأثیر می‌گذارد و هنگامی که این پیام‌ها با نقش و عملکرد ترجیحی مشاور در تضاد باشند ممکن است با نارضایتی و فرسودگی شغلی ارتباط داشته باشند (سرورنی و دلوشا-واک[6]، ۲۰۱۱؛ مویِر[7]، ۲۰۱۱؛ پاین[8]، ۲۰۱۱).

عوامل مختلفی بر عملکرد تحصیلی افراد تأثیر می‌گذارند. متخصصان تعلیم و تربیت این عوامل را به چهار دسته‌ی عوامل فردی، آموزشگاهی، خانوادگی و اجتماعی

1. Anagbogu, Nwokolo, Anyamene, Anyachebelu,& Umezulike
2. Oye, Obi M, Mohd, Bernice
3. Lambie, , & Williamson,
4. Ding, Kuo, & Van Dyke
5. Leeuwerke, & Shi
6. Cervoni, & DeLucia-Waack
7. Moyer
8. Pyne

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

تقسیم کرده‌اند (انصارالحسینی، عابدی، نیلفروشان، ۱۳۹۹). آنچه از مشاوران مدارس انتظار می‌رود ارائه خدمات مطلوب در زمینه‌های مختلف به دانش‌آموزان است. امروزه تمرکز خدمات راهنمایی و مشاوره مدرسه از سه حیطه‌ی تحصیلی، شغلی و روانی ـ اجتماعی به حوزه‌های دیگری از قبیل رشد شخصیت، انضباط، آموزش شغلی، و سلامت روانی ـ اجتماعی تغییر پیدا کرده است (عبدالرحمن، ۲۰۱۳). هرچند علیرغم تلاش‌های شایسته‌ای که تاکنون صورت گرفته، وضع موجود با وضع مطلوب فاصله قابل ملاحضه‌ای دارد (دی آماتو، وان شالکویک، ژائو و هو[1]، ۲۰۱۳).

مشاوران مدرسه اعضای ضروری محیط آموزشی هستند که در موفقیت دانش‌آموزان نقش دارند. به عنوان مربیان مدرسه، آنها خدمات مهمی را هنگام اجرای یک برنامه جامع مشاوره مدرسه ارائه می‌کنند که به نیازهای پیشرفت تحصیلی، رشد هیجانی/اجتماعی و شغلی دانش‌آموزان می‌پردازد (الگر و لوک، ۲۰۱۵؛ کری و همکاران، ۲۰۱۲). طبق فصل ۳۳ قانون آموزش تگزاس، مشاوران مدرسه دارای گواهی‌نامه هستند و برنامه مشاوره مدرسه آنها بخش مرکزی یک سیستم حمایتی برای دانش‌آموزان در ارتباط با معلمان و مدیریت است (قانون آموزش تگزاس، ۲۰۲۱).

آموزش مشاوران مدرسه بر اساس سرفصل‌های دانشگاهی با فعالیت‌های مشاوره مدرسه در مدرسه متفاوت است. به گونه‌ای که وقتی دانشجوی فارغ‌التحصیل از دانشگاه با مدرک مشاوره به عنوان مشاور واحد آموزشی در مدرسه استخدام می‌شود، تفاوت بین مطالب یادگیری شده دانشگاه و فعالیت مشاوره مدرسه را بهتر درک می‌کند. با وجود این تفاوت، مشاور مدرسه چارچوب منظمی برای فعالیت و ارائه خدمات در مدرسه ندارد. حتی فعالیت‌های مشاور مدرسه چنان ناقص می‌شوند که مدیر مدرسه برچسب کم کاری به مشاور مدرسه می‌زند. پژوهش حاضر ترکیبی از مبانی نظری مشاوره مدرسه بر اساس اسناد علمی و دیدگاه‌های علمی-تجربی مشاوران تخصصی مدرسه بر

1. D'Amato, Van Schalkwyk, Zhao, & Hu

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

اساس نیازهای دانش‌آموزان در مدرسه است و چارچوبی از خدمات مستقیم و غیر مستقیم مشاوره مدرسه و شیوه ارائه این خدمات را به مشاوران مدرسه ارئه می‌دهد. مشاوران مدرسه با کمک چارچوب نظری و مفاهیم این پژوهش، می‌توانند با نیازهای رشدی دانش‌آموزان و استانداردهای آنها در مدرسه آشنا شوند، سپس از طریق شناخت استانداردهای مشاوران مدرسه به ارائه خدمات مشاوره مدرسه مبادرت ورزند. این پژوهش با در نظر گرفتن عوامل و شرایط مداخله‌گر برای ارائه خدمات، با توجه به جو حاکم کنکور در ایران، به مشاوران مدرسه کمک می‌کند تا درک بهتری از فرایند رشد دانش‌آموزان به دست آورند و سبک زندگی خانواده‌ها و بافت فرهنگی را مورد توجه قرار می‌دهد و به مفاهیم نظری و کاربردی حوزه مشاوره مدرسه کمک خواهد کرد. توجه به تمام متغییرهای لازم برای رشد یکپارچه دانش‌آموزان که ضرورت اصلی ارائه خدمات مشاوره مدرسه است، باعث می‌شود که این مفاهیم و متغیرها از اهمیت زیادی در حوزه مشاوره مدرسه بر خوردار باشند و مورد توجه مشاوران مدرسه و پژوهشگران این حوزه قرار گیرند تا متخصصان در پژوهش‌های آینده این مفاهیم را بهتر و دقیق تر مورد بررسی قرار دهند.

در نتیجه، این پژوهش می‌تواند دیدگاه روشن‌تری از مفاهیم خدمات مشاوره مدرسه را به مشاوران مدرسه ارائه دهد و همچنین، به عنوان مقدمه‌ای است برای شروع کار مشاوران مدرسه که بتوانند پژوهش‌های بنیادی پیشین را با ظرافت ویژه و به صورت تخصصی برای ارائه خدمات به دانش‌آموزان در مدرسه به کار گیرند. هدف پژوهش حاضر نیز همین است که به مشاوران مدرسه کمک کند تا خدمات مشاوره مدرسه را برای رشد همه جانبه و یکپارچه دانش‌آموزان ارائه دهند.

روش

روش پژوهش از نوع پژوهش کیفی بود که با استفاده از رویکرد نظریه زمینه‌ای انجام شد. هدف نظریه زمینه‌ای این است که به جای توصیف فرایندهای اجتماعی، به کشف

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

چگونگی آنها در بافت و متن جامعه مورد بررسی بپردازد. در روش پژوهشی نظریه زمینه‌ای، پژوهشگر از طریق استقرا و از جز به کل به تشکیل فرضیه و روابط بین مفاهیم می‌رسد. اما وقتی که به مفهوم‌سازی و پروراندن فرضیه برسد شروع به تفسیر مفاهیم می‌کند که نوعی قیاس است. در این شیوه پژوهش با توجه به هدف تحقیق و نیز محدودیت زمانی از بین الگوهای مختلف نظریه زمینه‌ای، از الگوی نظریه زمینه‌ای نظام‌مند استفاده شده است. زیرا استفاده از الگوی نظام‌مند می‌تواند با کنار هم قراردادن علل، پیامدها و راه‌حل‌ها، دید جامع‌تر و الگوی منسجمی برای شناخت یا تبیین پدیده ارائه نماید. در این پژوهش، پس از اینکه مصاحبه‌ها تحلیل و تفسیر شدند، به دلیل وجود پیشینه مفاهیم مشاوره مدرسه، برای تفسیر مفاهیم نظری از کتاب‌های مرجع و اسناد معتبر مشاوره مدرسه استفاده شد تا حرکت میان استقراء و قیاس بهتر انجام گیرد و باعث غنی‌تر شدن مفهوم سازی و مقوله بندی نظری پژوهش گردد.

شرکت‌کنندگان

شرکت‌کنندگان در این پژوهش، مشاوران تخصصی مدرسه بودند که بیش از ۱۰ سال در مدرسه و دانشگاه به عنوان مشاور مشغول به ارائه خدمات مشاوره مدرسه بودند و تحصیلات تکمیلی تا دکترای مشاوره دارند. قسمت دیگری از نمونه پژوهش، کتاب‌ها و اسناد علمی معتبر در زمینه مشاوره مدرسه بودند.

خلاصه‌ای از مسیر تحصیلی و حرفه‌ای شرکت‌کنندگان در مصاحبه به شرح زیر آورده شده است:

شرکت‌کننده شماره ۱: آقا. فارغ التحصیل دکترای تخصصی (PH.D) در رشته مشاوره از دانشگاه شهید چمران اهواز. به مدت ۵ سال به عنوان معلم و ۱۷ سال به عنوان مشاور مدرسه در مدارس خوزستان فعالیت داشته است. در دانشگاه‌ها درس‌های رشته روان‌شناسی و مشاوره را تدریس کرده است. همچنین، در مرکز مشاوره به عنوان مشاور تحصیلی و مشاور انگیزشی کنکور فعالیت داشته است. او مشاوری با روابط اجتماعی

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

بالا در مدرسه و آشنا با جو سازمانی است. در زمینه سبک زندگی خانواده‌ها و نقش مسائل فرهنگی در رشد تحصیلی دانش‌آموزان خدمات مشاوره‌ای ارائه می‌دهد.

شرکت‌کننده شماره ۲: آقا. فارغ التحصیل دکترای تخصصی (PH.D) در رشته مشاوره از دانشگاه شهید چمران اهواز. به مدت ۷ سال به عنوان معلم و ۱۴ سال به عنوان مشاور مدرسه در مدارس خوزستان فعالیت داشته است. در دانشگاه‌های دولتی و دانشگاه فرهنگیان درس‌های رشته روان‌شناسی و مشاوره را تدریس کرده است. او مشاوری با انگیزه و متعصب نسبت حرفه‌ی مشاوره مدرسه است، هر چند گرایش دانشگاهی او به مشاوره خانواده نزدیک بوده است. فعالیت او در مدرسه، درگیر کردن همه دست‌اندرکاران برای رشد دانش‌آموز و ارائه راهکارهای مناسب رشدی است.

شرکت‌کننده شماره ۳: آقا. فارغ التحصیل دکترای تخصصی (PH.D) در رشته مشاوره از دانشگاه شهید چمران اهواز. به مدت ۱۴ سال به عنوان معلم و مشاور مدرسه در آموزش و پرورش فعالیت داشته است و ۱۰ سال به عنوان هیات علمی دانشگاه دولتی درس‌های مشاوره به ویژه مشاوره تحصیلی و شغلی را تدریس کرده است. این متخصص مشاوره، مشاوری همدل و با صلاحیت حرفه‌ای بالا است. در زمینه خدمات مشورتی مدرسه پژوهش‌هایی انجام داده است. دغدغه و تلاش ایشان، پرورش مشاوران تخصصی مدرسه و غنی‌سازی علمی خدمات مشاوره مدرسه است.

شرکت‌کننده شماره ۴: خانم. فارغ التحصیل دکترای تخصصی (PH.D) در رشته مشاوره از دانشگاه خوارزمی تهران. به مدت ۱۸ سال به عنوان مشاور مدرسه در مدارس استان‌های تهران و البرز به ارائه خدمات مشاوره مدرسه مشغول بوده است. او مشاوری جسور و طرفدار دانش‌آموز بوده است. همیشه به طرفداری از مسائل تحصیلی دانش‌آموزان با مدیران آموزش و پرورش رایزنی و حتی بحث می‌کرد. در زمینه رشد شخصی و مشکلات هویتی دانش‌آموزان به ویژه دختران، همایش‌ها و سخنرانی‌های زیادی ارائه داده است.

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

شرکت‌کننده شماره ۵: آقا. فارغ التحصیل دکترای تخصصی (PH.D) در رشته مشاوره از دانشگاه علامه طباطبایی تهران. ایشان به مدت ۷ سال به عنوان مشاور مدارس متوسطه فعالیت داشت. بیش از ۷ است که هیئت علمی دانشگاه دولتی و گروه مشاوره است. در زمینه توانمندسازی و افزایش صلاحیت حرفه‌ای مشاوران مدرسه پژوهش انجام داده است. این متخصص مشاوره مدرسه، متخصصی عملگرا و مسلط بر شناخت نیازهای رشدی دانش‌آموزان بوده و همچنین، در تلاش است تا موانعی که سد راه رشد یکپارچه دانش‌آموزان قرار دارند، برداشته شود.

شرکت‌کننده شماره ۶: آقا. فارغ التحصیل دکترای تخصصی (PH.D) در رشته روان‌شناسی عمومی از دانشگاه اصفهان. ایشان به مدت ۱۶ سال در مدارس متوسطه به عنوان مشاور مدرسه فعالیت داشته و اکنون نیز در مدارس متوسطه و مرکز مشاوره آموزش و پرورش مشغول ارائه خدمات مشاوره مدرسه است. ایشان مشاوری وظیفه‌شناس و مسئولیت‌پذیر است. این متخصص روان‌شناسی و مشاور مدرسه، بیشتر در حوزه رشد شناختی و هیجانی دانش‌آموزان و چگونگی شکل‌گیری طرحواره‌های شناختی-هیجانی فعالیت پژوهشی دارد. مهمترین خدماتی که در مدرسه و مرکز مشاوره ارائه می‌دهد تاکید بر رشد طرحواره‌های شناختی-هیجانی مثبت است.

شرکت‌کننده شماره ۷: آقا. فارغ التحصیل دکترای تخصصی (PH.D) در رشته مشاوره از دانشگاه علامه طباطبایی تهران. ایشان به مدت ۳ سال در مدارس ابتدایی تدریس داشت و به مدت ۱۶ سال است که به عنوان مشاور مدرسه در مدارس متوسطه قزوین فعالیت دارد. از دوره دانشجویی و پس از گذراندن PH.D نیز به عنوان استاد مدعو در دانشگاه علامه طباطبایی و سایر دانشگاه‌های وزارت علوم درس‌های مشاوره تحصیلی و شغلی را تدریس می‌کند. هم اکنون در حال ارائه خدمات مشاوره تحصیلی و شغلی در مرکز مشاوره است. این متخصص حوزه مشاوره مدرسه، پژوهش‌هایی در زمینه رشد تحصیلی و رشد خلاقیت دانش‌آموزان انجام داد. دغدغه این متخصص شرکت کننده،

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

رشد تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان و همچنین بررسی آسیب‌های کنکور است.

شرکت‌کننده شماره ۸: خانم. فارغ التحصیل دکترای تخصصی (PH.D) در رشته روان‌شناسی دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات تهران. ایشان به مدت ۱۶ سال به عنوان معلم و مشاور مدرسه در مدارس استان تهران فعالیت داشته است. این مشاور مدرسه طرفدار عدالت اجتماعی برای دانش‌آموزان است و نگرانی او بیشتر در زمینه دخالت روان‌پزشکان در کار مشاور مدرسه و تجویز دارو برای دانش‌آموز دختر است، مخصوصاً دانش‌آموزان ابتدایی که با تشخیص اشتباه وارد دام دارو درمانی می‌شوند.

سندهای علمی معتبر: با وجود اینکه اسناد زیادی در زمینه خدمات مشاوره مدرسه و شیوه‌ی ارائه این خدمات مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت و برای تقویت و غنی شدن مفاهیم این پژوهش از آنها استفاده شد. اما، دو منبع مهم و کاملاً تخصصی در زمینه خدمات مشاوره مدرسه در این پژوهش تحلیل و مورد استفاده قرار گرفتند. شیوه انتخاب سندهای علمی نیز هدفمند و بر اساس ملاک‌های پژوهشگر بوده است.

منبع اول: مدل ملی انجمن مشاوره مدرسه آمریکا، چارچوبی برای برنامه‌های مشاوره مدرسه. نوشته متخصصان مشاوره مدرسه انجمن مشاوره مدرسه آمریکا (۲۰۱۹). این منبع یا سند که یک کتاب ۲۶۲ صفحه‌ای است، استانداردهای دانش‌آموزان و استانداردهای مشاوران را مشخص کرده و در زمینه خدمات مستقیم و خدمات غیر مستقیم مشاوره مدرسه توضیح داده است.

منبع دوم: کتابی ۳۰۵ صفحه‌ای در زمینه، برنامه‌های جامع مشاوره مدرسه از مهد کودک تا پایه دوازدهم[1] (K-12)، نوشته کولت تی دالرهاید و کِلی‌ای ساگیناک، (۲۰۱۷). این متخصصان حوزه مشاوره مدرسه (دالرهاید، دانشیار آموزش مشاور در دانشگاه ایالتی اوهایو، مدرک کارشناسی ارشد و دکتری خود را در مشاوره و روان‌شناسی آموزشی از دانشگاه نوادا، رنو اخذ کرد. ساگیناک، استاد دانشکده مشاوره تخصصی در دانشگاه

1. kindergarten to twelfth grade

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

ویسکانسین اُشکاش، مدرک کارشناسی ارشد خود را در مشاوره از کالج رولینز و مدرک دکتری خود را در زمینه آموزش و نظارت مشاور از دانشگاه ایالتی آیداهو دریافت کرد) که بالاترین درجه علمی در زمینه مشاوره مدرسه و آموزش و پرورش را دارند، در کتاب خود کیفیت و پایه‌های نظری برنامه‌های جامع مشاوره مدرسه و چگونگی ارائه آنها را توضیح داده‌اند.

حجم نمونه و نمونه‌گیری

نمونه گیری نظری و بر اساس هدف پژوهش انجام گرفت.. در این پژوهش، نمونه‌ها از جامعه آماری (مشاوران تخصصی مدرسه و متون تخصصی خدمات مشاوره مدرسه) برای مصاحبه و تحلیل به صورت هدفمند و نظری انتخاب شدند. در این پژوهش با ۸ نفر متخصص مشاوره مدرسه مصاحبه انجام شد و همچنین برای غنی‌تر شدن مفاهیم پژوهش، ۲ سند علمی مورد تحلیل و تفسیر قرار گرفت. اسناد که به زبان لاتین بودند، نخست ترجمه و برای تأیید مصاحبه‌ها و همچنین برای تقویت مفاهیم نظری پژوهش وارد تحلیل و کد گذاری شدند. به دلیل اینکه این اسناد، چارچوب منظمی برای ارائه خدمات مشاوره مدرسه هستند و همچنین بر اساس پژوهش‌های زیادی نوشته شدند، برای غنی‌تر شدن مفاهیم پژوهش انتخاب شدند.

ابزار پژوهش

روش گردآوری داده‌ها در این پژوهش، به دو روش مصاحبه نیمه ساختار یافته و ترجمه اسناد معتبر مشاوره مدرسه بود:

۱.مصاحبه نیمه ساختار یافته: ابتدا مصاحبه‌ها با سؤالی در زمینه شرایط علی و زمینه‌ای خدمات مشاوره مدرسه آغاز می‌شد. مانند: "ارائه خدمات مشاوره مدرسه چه ضرورتی دارد؟" و چه شرایط زمینه‌ای در مدرسه وجود دارد که باید خدمات مشاوره مدرسه ارائه شود؟" و در طول مصاحبه از سؤالات کاوشگرانه در زمینه دانش‌آموزان و

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

خدمات مشاوره مدرسه پرسیده می‌شد. مانند: "دانش‌آموزان در مدرسه چه نوع نیازهایی دارند؟ می‌توانید در این زمینه توضیح بیشتری بدهید؟" برای دست‌یابی به موارد جزئی تر پرسیده می‌شد. همچنین سؤالات کاوشگرانه ادامه پیدا می‌کرد تا اینکه به نوع خدمات مشاوره و پیامدهای مثبت آنها توسط مصاحبه شونده می‌رسیدیم. پس از انجام مصاحبه‌های اولیه، سؤالات دیگری در ذهن پژوهشگر ایجاد می‌شد که برای تکمیل پاسخ‌های اولیه بود. مانند: "چه خدماتی در حال حاضر برای دانش‌آموزان ضروری است؟ پاسخ مصاحبه شونده: "خدمات باید تخصصی و علمی باشند و اساس نظری داشته باشند". برای پاسخ‌های تکمیلی نیز سؤالات کاوشگرانه ادامه داشت تا اینکه مصاحبه شونده که فردی متخصص در حوزه مشاوره مدرسه بود، به نوع خدمات تخصصی اشاره می‌کرد.

هر مصاحبه بلافاصله کدگذاری و تفسیر می‌شد. پس از تبدیل مصاحبه از صدا به متن و انجام کدگذاری، سؤالات جدید برای دریافت کدها و مفاهیم بعدی به مصاحبه افزوده می‌شد. این سؤالات و مصاحبه‌ها تا جایی ادامه پیدا کرده بود که کدها و مفاهیم تکرار می‌شدند و مفهوم جدیدی در مصاحبه‌ها بیان نمی‌شد.

۲. اسناد علمی مشاوره مدرسه: در کنار مصاحبه‌ها، مطالعه و کدگذاری اسناد علمی مشاوره مدرسه که مهمترین آنها مدل ملی انجمن مشاوره مدرسه آمریکا (ASCA) و برنامه‌های جامع مشاوره مدرسه از مهد کودک تا پایه دوازدهم[1] (K-12) بودند، نیز انجام شد. اسناد علمی ابتدا ترجمه می‌شدند و سپس مانند مصاحبه‌ها کدگذاری و تحلیل می‌شدند. به خاطر اینکه اسناد علمی دارای پایه نظری بودند، تحلیل و کدگذاری آنها راحت تر بود. هر چند برای ترجمه آنها زمان بیشتری از مصاحبه‌ها صرف می‌شد. با توجه به اینکه حوزه مشاوره مدرسه دارای کتاب‌ها و مقالات زیادی به زبان لاتین است، برای جستجو و گرفتن اسناد مهم از پایگاه‌های اطلاعاتی، از کلید واژه‌های زیر استفاده شد:

1. kindergarten to twelfth grade

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

school counseling programs, school counseling services, what do school counselors do at school?

یافته‌ها

در این پژوهش پس از تحلیل داده بر اساس شرایط نظریه زمینه‌ای، خدمات تخصصی مشاوره مدرسه به عنوان مقوله محوری تعیین شد. خدمات تخصصی مشاوره مدرسه به مشاوران مدرسه کمک می‌کند تا نیازهای رشدی دانش‌آموزان را بشناسند، با شرایط فرهنگی و سبک زندگی خانواده‌ها آشنا شوند، و برای رشد یکپارچه دانش‌آموزان تلاش کنند. ارائه خدمات تخصصی مشاوره مدرسه از طرف مشاوران مدرسه باعث می‌شود که خانواده و مدرسه هویت شغلی مشاور مدرسه را بهتر درک کنند و برای رشد یکپارچه (شخصی، تحصیلی، هیجانی/اجتماعی، و شغلی) دانش‌آموزان از مشاور مدرسه کمک بگیرند.

شرایط علی

شرایط علی یا سبب ساز این پژوهش، آن دسته از عواملی هستند که ضرورت و نیاز ارائه خدمات مشاوره مدرسه را ایجاد می‌کنند. شرایط علی شامل نیازهای رشدی دانش‌آموزان، صلاحیت حرفه‌ای مشاوران مدرسه، ضرورت آگاهی خانواده‌ها می‌شود. این شرایط دغدغه اصلی پژوهشگر هستند که به نیازهای رشدی دانش‌آموزان توجه شود، صلاحیت حرفه‌ای مشاوران مدرسه افزایش یابد و خانواده‌ها در جریان رشد همه جانبه دانش‌آموزان قرار گیرند و مشاوران با افزایش توان علمی خود، خانواده‌ها، معلمان، مدیران، و خود دانش‌آموزان را از مشکلات و پیامدهای رشد تک بعدی دانش‌آموزان آگاه کنند. یعنی این شرایط ایجاب می‌کنند و دلایل اصلی تنظیم و تهیه چارچوب خدمات مشاوره مدرسه هستند و دانش‌آموزان، مشاوران مدرسه، و خانواده‌ها به چنین الگوی علمی نیاز دارند. این شرایط در ادامه توضیح داده می‌شوند.

۱.نیازهای رشدی دانش‌آموزان: هدف اصلی رشد دانش‌آموز رسیدن به خودشکوفایی

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

و توانایی در رضایت از زندگی و فعالیت به عنوان فرد سودمند اجتماعی است. نیازهای رشدی دانش‌آموزان در مدرسه به دو دسته نیازهای آموزشی و نیازهای روانی تقسیم می‌شوند. برآورده شدن این نیازها در خیلی موقعیت‌ها به صورت مکمل و تأثیر پذیر از یکدیگر است که باعث رشد یکپارچه دانش‌آموزان می‌شوند. مشاور مدرسه باید این آگاهی را داشته باشد تا بتواند بین نیازهای آموزشی و نیازهای روانی تعادل ایجاد کند.

۲.صلاحیت حرفه‌ای مشاوران مدرسه: لازمه کمک به رشد شخصی، تحصیلی، شغلی، اجتماعی/هیجانی دانش‌آموزان و آگاه کردن والدین از این نیازهای رشدی، صلاحیت حرفه‌ای مشاوران مدرسه است.

الف) دانش: مشاور مدرسه باید فارغ التحصیل رشته مشاوره مدرسه از دانشگاه‌های معتبر باشد که این نقطه آغاز کار است، در زمینه مدرسه و دانش‌آموزان پژوهش‌های زیادی انجام داده باشد، اسناد و کتاب‌های مشاوره مدرسه را همیشه مطالعه کند و در کنار خود داشته باشد، از استانداردهای مشاور مدرسه و استانداردهای دانش‌آموزان آگاهی داشته باشد، و اینکه در حرفه خود به روز باشد.

ب) مهارت: مشاور مدرسه در زمان تحصیل خود و زیر نظر متخصص یا استاد دانشگاه می‌تواند در مدارس کار کند و مهارت‌های لازم را کسب نماید. همچنین، کار در مدرسه نوعی تجربه مفید است که باعث می‌شود مهارت مشاور مدرسه افزایش پیدا کند. مهارت و دانش مکمل یکدیگر هستند و مشاور مدرسه در کنار دانش، باید مهارت‌های لازم را داشته باشد. مهارت، توانایی استفاده از دانش است و چنان تأثیر گذار است که می‌تواند مشاور مدرسه را به یک کاریزما تبدیل کند.

ج) پشتکار: سخت کوشی و تلاش برای هر تخصصی لازم است. مخصوصا برای مشاور مدرسه که در زمان کوتاه خدمات زیادی را به دانش‌آموزان و خانواده‌ها ارائه می‌دهد. مشاور مدرسه باید فردی توانمند و پر انرژی باشد، فعال باشد، کارهای مدرسه و دانش‌آموزان را نیمه تمام رها نکند، با حوصله و شکیبا باشد، اهل پژوهش و مطالعه

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

باشد. این ویژگی‌های مشاور مدرسه باعث می‌شود تا الگویی برای سایر کارکنان مدرسه باشد و مدیر یا معلمان، مشاور مدرسه را فردی کم کار و ناتوان در نظر نگیرند.

۳. **ضرورت آگاهی خانواده ها:** بیشتر خانواده‌ها از نیازهای رشدی دانش‌آموزان آگاهی ندارند. حتی خیلی از خانواده‌ها با کار مشاور مدرسه آشنایی ندارند. شیوه کار مدارس نسبت به گذشته متفاوت شده است. در گذشته بیشتر کارهای دانش‌آموزان در مدرسه انجام می‌گرفت و کمتر به حضور خانواده نیاز بود ولی در حال حاضر هر دانش‌آموزی حمایت خانواده را نداشته باشد پیشرفت تحصیلی خوبی ندارد. یکی از دلایل این مسئله، ظهور بی‌رویه مؤسسات و کانون‌های آزاد آموزشی و مدارس غیر دولتی است. مشاور تخصصی مدرسه با انجام سخنرانی، مشاوره گروهی و فردی می‌تواند خانواده‌ها را آگاه کند و همکاری آنها را برای رشد همه جانبه دانش‌آموزان بطلبد. مشاور مدرسه برای آگاه کردن خانواده‌ها باید صلاحیت حرفه‌ای داشته باشد و چارچوب علمی برای این کار داشته باشد. پس می‌توان نتیجه گرفت که ارائه مطلوب خدمات مشاوره مدرسه باعث افزایش آگاهی خانواده‌ها نسبت به مدرسه و رشد یکپارچه دانش‌آموزان می‌شود. به همین دلیل، ضرورت آگاهی خانواده‌ها یکی از دلایل و شرایط علّی شکل‌گیری و تنظیم خدمات تخصصی مشاوره مدرسه است.

شرایط زمینه‌ای

با توجه به اینکه برای ارائه خدمات مشاوره مدرسه باید همه جنبه‌ها و شرایط پیرامون دانش‌آموزان مورد توجه قرار گیرد، شرایط زمینه‌ای خدمات مشاوره مدرسه پس از مصاحبه‌ها و مطالعه و تحلیل اسناد علمی به شرح زیر آورده شد. توجه به شرایط زمینه‌ای این پژوهش، باعث می‌شود که مشاوران مدرسه برای ارائه خدمات مستقیم و غیر مستقیم خدمات مشاوره مدرسه، همه جنبه‌های تأثیر گذار بر فرایند رشد دانش‌آموزان و چگونگی ارائه این خدمات را مورد توجه قرار دهند. و این شرایط مثلثی از ارتباط فرهنگ خانواده، دانش‌آموز و آموزش و پرورش به نمایش می‌گذارد و برای مشاوران

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

مدرسه اهمیت و چرایی ارائه تخصصی خدمات مشاوره مدرسه را بیان می‌کند..

۱. تنوع در بافت فرهنگی: در بعضی از مدارس مجموعه‌ای از فرهنگ‌های مختلف وجود دارد. به دلیل مهاجرت‌های بی‌رویه چند سال اخیر، گونه‌های فرهنگی در یک شهر یا مکان جمع شدند. در این مدارس، انتظارات مدرسه، انتظارت والدین، و انتظارات دانش‌آموزان خیلی از یکدیگر فاصله دارند. مشاوره چند فرهنگی و توجه به بافت فرهنگی، یکی از اصول مهم خدمات مشاوره‌ای است. در زمینه رشد دانش‌آموزان، خدمات مشاوره مدرسه جنبه پیشگیری دارد و باید بافت فرهنگی دانش‌آموزان برای پیشگیری از آسیب‌های روانی و اجتماعی مورد توجه قرار گیرد. زبان، گویش، سن ازدواج، جنسیت، رسوم و قواعد محلی، و هدف‌های زندگی از جمله مسائلی هستند که در بافت فرهنگی هر منطقه بر نوع و چگونگی خدمات مشاوره مدرسه تأثیر دارد. هنگام ارئه خدمات مشاوره مدرسه باید این مقوله را مورد توجه قرار داد. مشاور مدرسه که متولی ارائه خدمات مشاوره است، با آگاهی از نوع فرهنگ‌ها، بین انتظارات دانش‌آموزان، مدرسه، و والدین تعادل ایجاد می‌کند و با ارائه خدمات مشاوره مدرسه به صورت مستقیم و غیر مستقیم به رشد همه جانبه دانش‌آموزان کمک کند.

۲. سبک زندگی خانواده‌ها: هر چند فرهنگ‌ها و خرده فرهنگ‌ها با هم متفاوت هستند، اما سبک زندگی خانواده‌ها در یک فرهنگ واحد نیز متفاوت است. وضعیت اقتصادی، مکان زندگی، سواد خانواده‌ها، شغل والدین، خانواده‌های بد سرپرست، دانش‌آموزان بی‌سرپرست، و دانش‌آموزان طلاق باعث شده است که مشاور مدرسه با انواع سبک زندگی روبرو شود. حتی بعضی مواقع نیاز است که وقت زیادی را صرف مشاوره با سرپرست‌هایی که والد دانش‌آموز نیستند گذراند. سبک زندگی هر خانواده منحصر به فرد است. گاهی والدین باعث استرس دانش‌آموز می‌شوند و گاهی دانش‌آموزان باعث تعارض و مشکلات خانواده می‌شوند. خدمات مشاوره مدرسه این مقوله را که زمینه‌ای برای ارائه خدمات است، در بر می‌گیرد. هدف‌های تحصیلی

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

دانش‌آموزان که برگرفته از سبک زندگی خانواده است، با هم متفاوت است. ارائه خدمات تخصصی به دانش‌آموزانی با هدف‌های متفاوت، نیز باید متفاوت باشد.. مشاور مدرسه با آگاهی از سبک زندگی خانواده‌ها، باید از راهبردهای استفاده کند تا به رشد یکپارچه دانش‌آموزان کمک کند.

۳. خط مشی آموزش و پرورش: در حال حاضر اولویت و خط مشی آموزش و پرورش ایران در زمینه مشاوره مدرسه، به هدایت تحصیلی و کنکور خلاصه می‌شود. کنکور که خود پدیده‌ای مزاحم است و هدایت تحصیلی نیز غیر استاندارد و سطحی اجرا می‌شود. خیلی از افرادی که به عنوان مشاور مدرسه استخدام شده‌اند، مدرک مشاوره مدرسه ندارند و در رشته‌هایی غیر از مشاوره مدرسه فارغ التحصیل شده‌اند. همچنین، سیاست‌های آموزش پرورش بر هدایت تحصیلی استوار است و اولویت مشاور مدرسه با متوسطه اول است. در حال حاضر به ندرت مشاور مدرسه در مدارس ابتدایی یافت می‌شود. بر همین اساس، کارمندهایی که در رشته‌هایی غیر از مشاوره مدرسه استخدام شدند از نوع خدمات و شیوه ارائه خدمات مشاوره مدرسه آگاهی ندارند. همان طور که بیان خواهد شد، یکی از عوامل مزاحم نیز برچسب‌های غلط افراد غیر متخصص و نگاه درمانی به خدمات مشاوره است. در صورتی که چنین نیست و نباید نگاه درمانی داشت. وجود چنین شرایطی در آموزش و پرورش، ایجاب می‌کند که خدمات مشاوره مدرسه اولاً باید بر اساس نیازهای رشدی دانش‌آموزان در تمام دوره‌های تحصیلی (ابتدایی، متوسطه اول، متوسطه دوم) باشند و ثانیاً به صورت تخصصی و از طرف مشاوری با صلاحیت حرفه‌ای ارائه شوند.

الف) تربیت مشاور مدرسه: تربیت مشاور مدرسه در حال حاضر تخصصی نیست و فارغ التحصیلان مشاوره از دانشگاه فرهنگیان، آموزش‌های تخصصی را ندیده‌اند. دلیل اصلی این موضوع، تخصصی نبودن استاتید و مربیان دانشگاه فرهنگیان برای آموزش و تربیت مشاوران مدرسه است. حتی کتاب جامع و تخصصی در زمینه مشاوره مدرسه در

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

دانشگاه فرهنگیان تدریس نمی‌شود. در حال حاضر آزمونی به عنوان ماده ۲۸ برای استخدام مشاور مدرسه برگزار می‌شود، اما شرایط ورود به این رشته شرایطی تخصصی نیست. با توجه نیازهای رشدی دانش‌آموزان، تربیت مشاور مدرسه باید بر اساس تمام جنبه‌های رشدی دانش‌آموزان باشد.

ب) نسبت مشاور به دانش‌آموز: تعداد کم مشاوران در آموزش و پرورش موجب شده است که یک مشاور مجبور است به تنهایی ۲ الی ۴ مدرسه را پوشش بدهد و به ندرت می‌توان مدارسی را پیدا کرد که مشاور تمام وقت داشته باشند. نسبت ۳ روز کاری (۱۸ ساعت کاری) در هفته برای ۳۰۰ نفر دانش‌آموز (در صورتی که با توجه به مدل ملی آمریکا نسبت ۲۵۰ نفر برای مشاور تمام وقت یعنی کل هفته). با توجه با این نسبت، در مدارس ایران مشاور مدرسه وقت خیلی کمی برای ارئه خدمات مشاوره‌ای به دانش‌آموزان دارد. بهترین روش برای مشاور مدرسه، استفاده از روش مشاوره کوتاه مدت و راه حل-محور است تا بتواند در زمان کم، خدمات مناسبی به دانش‌آموزان ارائه دهد. همچنین، با اجرای کارگاه‌ها و سخنرانی برای دانش‌آموزان و والدین می‌تواند وقت بیشتری را در خدمات رسانی داشته باشد. کار در چنین مدارسی با جمعیت زیاد و مشاوران کم، علاوه بر مدیریت زمان، تقریباً نوعی مدیریت بحران است. اگر مشاور مدرسه بخواهد در مدارس شلوغ موفق باشد، باید از اتاق مشاور فاصله بگیرد و در کلاس‌ها و حیاط مدرسه از مهارت‌های رهبری برای ارئه خدمات راهنمایی و مشاوره مدرسه استفاده کند.

ج) فضای فیزیکی مدرسه: در حال حاضر فضای فیزیکی مدارس خیلی کم است و تعداد دانش‌آموزان در یک مدرسه از استانداردهای جهانی فاصله دارد. مدارس شهری دارای فضای کلاسی متناسب با تعداد دانش‌آموزان نیستند. به همین دلیل، معلمان مدرسه وقت کافی برای تدریس تعداد زیاد دانش‌آموز در یک زنگ کلاسی ۱ ساعته را ندارند و چه بسا که بیشتر وقت خود را صرف ساکت کردن دانش‌آموزان می‌کنند. در نتیجه، خود معلمان نیاز به آرامش دارند و مهمتر از همه با این شرایط فیزیکی نامناسب

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

کلاس و مدرسه، نمی‌توان زود برچسب‌هایی مانند افت تحصیلی، بیش فعالی، بی‌نظمی را به دانش‌آموزان زد. مسئله دیگر در زمینه فضای فیزیکی مربوط به نیازهای تفریحی دانش‌آموزان است. نیاز به تفریح یکی از نیازهای اساسی انسان است و دانش‌آموزان در سن پایین سرشار از انرژی و دنبال تفریح هستند. مدارس ایران فضای مناسب برای تفریح دانش‌آموزان ندارند و حتی زنگ ورزش نیز مورد کم مهری مدیران و معلمان مدرسه قرار می‌گیرد. مشاور مدرسه نیازمند داشتن مهارت‌ها و تخصص لازم برای مدیریت این مسائل است تا بتواند از آسیب‌های ناشی از فضای کم مدارس، پیشگیری نماید. حتی نبود اتاق مشاور و مکان امن برای ارائه خدمات مشاوره مدرسه، باعث شده است که مشاور مدرسه نتواند مؤثر واقع شود و به عنوان کارمندی در خدمت مدیر مدرسه کار می‌کند. با این توصیف، کار مشاور مدرسه سخت تر و متفاوت‌تر از کشورهای دیگر است.

بر این اساس، نوع خدمات مشاوره مدرسه و چگونگی ارائه این خدمات از طرف مشاوره مدرسه، باید با در نظر گرفتن شرایط زمینه‌ـای انجام شود. مشاوره مدرسه برای چنین شرایطی آموزش ببینند و بپذیرد که چگونه می‌توان در فضای مدرسه، به رشد دانش‌آموزان کمک کند

شرایط مداخله‌گر

شرایط مداخله‌گر باعث می‌شود که برنامه‌های مشاوره مدرسه به درستی اجرا نشوند. این شرایط که در ادامه توضیح داده می‌شوند، خدمات مشاوره مدرسه را از مسیر اصلی خود منحرف می‌کنند. خدمات مشاوره مدرسه، رشد همه جانبه دانش‌آموزان را مورد توجه قرار می‌دهند، اما وجود عوامل مداخله‌گر مسیر رشد دانش‌آموزان را فقط به طرف بعد آموزشی و پیامدهای آسیب‌زای آن سوق می‌دهند. شرایط مداخله‌گر در این پژوهش، حالت مزاحم برای ارائه درست و علمی خدمات مشاوره مدرسه هستند. ذهنیت و رفتار خانواده‌ها و معلمان از رشد شخصی و هیجانی/اجتماعی دانش‌آموزان دور شده است.

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

دلیل آن همین شرایط و عوامل مزاحم خدمات مشاوره‌ای است. برای ارائه درست خدمات و برنامه‌های مشاوره مدرسه، لازم است که ذهنیت دانش‌آموزان، خانواده‌ها، معلمان، مدیران مدرسه، و مشاوران مدرسه به هم نزدیک شوند و همه آنها برداشت مشابهی از خدمات مشاوره مدرسه و پیامدهای آن داشته باشند. همچنین، با توجه به وجود عوامل مزاحم، مشاوران مدرسه متوجه وجود این شرایط باشند و به رشد همه جانبه دانش‌آموزان کمک کنند. این شرایط مداخله‌گر عبارت‌اند از:

۱.پدیده کنکور: در چند سال اخیر ورود دانش‌آموزان به دانشگاه با سدی به نام کنکور مواجه شده است. بنا به آخرین گزارش موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم که در اختیار ایسنا قرار گرفته، در ایران ۲۵۶۹ دانشگاه وجود دارد که از این میان تعداد ۵۳۰ واحد سهم دانشگاه آزاد بوده، ۳۰۹ موسسه غیرانتفاعی، ۱۷۰ مرکز فنی حرفه‌ای، ۴۶۶ مرکز پیام نور، ۹۵۳ واحد علمی کاربردی و ۱۴۱ دانشگاه دولتی (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری) در ۳۱ استان کشور ثبت شده است. به این تعداد نیز باید ۹۸ پردیس دانشگاه فرهنگیان را در استان‌های ایران اضافه کرد. این نسبت دانشگاه‌ها به شرکت کنندگان که جمعیتشان کمتر از یک میلیون و پانصد هزار نفر است نسبت بالایی است. ولی تجارت کنکور هر ساله رونق بیشتری می‌گیرد و دانش‌آموزان و خانواده‌های آنها از پیش دبستانی تا سال آخر متوسطه دوم دچار استرس و اضطراب می‌شوند. عواقب ناشی از آسیب‌های کنکور در بعضی دانش‌آموزان قابل درمان نیستند.

کنکور نه تنها باعث رشد علمی کشور نشده است، بلکه آسیب‌های زیادی را برای دانش‌آموزان ایجاد کرده است. آسیب‌های کنکور عبارت‌اند: استرس و اضطراب، افسردگی، تعارض والد-فرزند، وابستگی به دارو، مشکلات روان شناختی ناشی از ناکامی و نهایتاً نارضایتی از زندگی. همه این آسیب‌ها، کنکور-عامل[1] هستند و حالتی مزاحم برای خدمات تخصصی مشاوره مدرسه می‌باشند. بعضی مواقع ناکامی در کنکور باعث

1. Concours-factor

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

چندین بیماری روانی در خانواده‌ها می‌شود که جلسات زیادی نیاز به روان‌درمانی دارند و شاید تا آخر عمر درگیر این بیماری‌های کنکور-عامل باشند. استرس کنکور طولانی‌ترین و همه‌گیرترین استرس برای دانش‌آموزان ایرانی است. و ناکامی در آن، شکست مادام اعمر است که اعتماد به نفس دانش‌آموزان را حتی برای کارهایی که توانایی دارند پایین آورده است.

یکی دیگر از دلایلی که کنکور پدیده مزاحم در نظر گرفته شد این است که کنکور به یک نیاز غالب و کار ناتمام تبدیل شده است و تمام نیازها و فرصت‌ها را تحت تأثیر قرار داده است. کنکور هدف شده است، نه ابزار موفقیت. وقتی با رتبه تک رقمی کنکور مصاحبه کرده بودم، می‌گفت: «قبلاً که پشت کنکور بودم موفقیت برایم به گونه‌ای تعریف شده بود که رتبه خوب در کنکور تمام زندگی من می‌شود ولی الان متوجه شدم که همان موقع سراغ کار دیگری می‌رفتم الان موفقیت بهتری داشتم.» کنکور دانش‌آموز، خانواده، مدرسه و آموزش و پرورش را درگیر خود کرده است. در تمام جلسات شورای اداری آموزش و پرورش، جلسات شورای دبیران و جلسات مشاوران مدرسه، موضوع اولیه جلسات صحبت از کنکور است. چنین کار ناتمام و نیاز غالب در کشور، باعث شده است که با استانداردهای مشاوره تخصصی مدرسه فاصله داشته باشیم. و بدتر از این مسئله این است که اگر مشاور مدرسه اولویتش کنکور نباشد و در مدرسه روی استانداردهای اصلی مشاوره مدرسه تمرکز داشته باشد، به عنوان مشاور ناکارآمد و سهل‌انگار برچسب می‌خورد. یعنی کنکور مانند رودخانه‌ای شد که بر خلاف جریان آن شنا کردن خیلی سخت شده است. غافل از اینکه کنکور خودش عامل آسیب زاست. مشاور مدرسه با آگاهی از عامل مزاحم کنکور برای ارائه خدمات، می‌تواند به مسائل و نیازهای غالب دانش‌آموزان توجه کند. از طرفی مشاورانی که دوره ابتدایی و متوسطه اول مشغول هستند، با استفاده از تخصص خود می‌توانند مهارت‌های لازم برای رشد همه جانبه را به دانش‌آموزان و خانواده‌های آنها آموزش دهند

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

۲. روان‌پزشکان و تجویز دارو: بعضی وقت‌ها تشخیص اشتباه و تجویز دارو چنان روی دانش‌آموز تأثیر منفی می‌گذارد که شاید چندین ماه طول بکشد تا به حالت عادی برگردد. مصاحبه شونده: چندین دانش‌آموز به من مراجعه کردند که دارو مصرف می‌کردند و وقتی چند جلسه با آنها کار کردم و از سابقه زندگی تحصیلی و خانوادگی آن‌ها پرسیدم، متوجه شدم که نیاز به دارو درمانی نداشتند و ماه‌ها طول کشید تا دارو را قطع کردند و حالت عادی برگشتند، یعنی هشیار شدند. هر چند انرژی زیادی از من گرفته شد ولی خوشبختانه توانستند پیشرفت تحصیلی خوبی داشته باشند. حتی بعد از ۶ ماه کار با این دانش‌آموزان، معدل آنها طوری بالا رفت که مدیر مدرسه را شگفت زده کردند. مصرف دارو با تشخیص اشتباه در سنین پایین باعث می‌شود که دوره نوجوانی تباه شود و هیجانات و نیازهای طبیعی رشد دانش‌آموزان دچار اختلال شوند.

خانواده‌ها در زمینه موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان، دنبال کارهای زود بازده از جمله دارو هستند. این وظیفه مشاور مدرسه است که عواقب مصرف دارو را برای والدین اطلاع رسانی کند. مهمتر از همه، تشخیص‌های اشتباه معلمان و خانواده باعث چنین کاری شده است. چرا که بعضی از روان‌پزشکان با تشخیص خانواده‌ها و معلمان دارو تجویز می‌کنند نه با تشخیص‌های دقیق بالینی. چگونه می‌شود در اولین جلسه مشاوره تحصیلی برای کودک ۷ ساله یا نوجوان ۱۳ ساله دارو تجویز کرد! دانش‌آموزی که به خاطر افت تحصیلی ارجاع داده شد نیاز به دارو درمانی ندارد. مشاور مدرسه در جلساتی که با خانواده‌ها و معلمان دارد، وظیفه دارد که آنها را از عواقب تشخیص‌های اشتباه آگاه کند و همچنین، به آنها بگوید که برای مسائل غیر بالینی از جمله مسائل تحصیلی، دانش‌آموزان را به روان‌پزشکان ارجاع ندهند.

۳. نگرش درمانی به جای نگرش پیشگیرانه به هدف مشاوره مدرسه: با مطالعه اسناد و پژوهش‌های بین المللی و همچنین مطالعه پیشینه مشاوره مدرسه، متوجه می‌شویم که هدف مشاوره مدرسه درمانی نیست و بیشتر هدفی پیشگیرانه دارد. مشاوره مدرسه

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

فرایندی است از پیش دبستانی تا دانشگاه. در این فرایند، آینده‌نگری و پیش‌بینی شرایط، به رشد همه جانبه و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموز می‌شود. مشاوران مدرسه می‌دانند که اکثر دانش‌آموزان از نظر روانی افراد سالمی هستند و تلاش می‌کنند که از بروز آسیب‌ها و مشکلات روانی در مدرسه پیشگیری کنند. سهل‌انگاری و نداشتن نظارت در این فرایند باعث می‌شود که مشکلات زیادی در رشد تحصیلی دانش‌آموزان پیش آید. در اکثر کشورهای پیشرفته، ارائه خدمات به دانش‌آموزان از طرف سه فرد با تخصص نزدیک به هم یعنی مشاور مدرسه، روان شناس مدرسه، و مددکار اجتماعی مدرسه که در بعضی جاها فعالیتشان نیز همپوشی دارد، انجام می‌گیرد. داشتن نگرش درمانی در مورد دانش‌آموزان، برچسب بیمار را برای دانش‌آموزان مسئله دار به همراه دارد. بنابراین، برای اینکه مشاوران مدرسه بتوانند بهترین خدمات را به بهترین شیوه به دانش‌آموزان ارائه دهند، باید دیدگاه رشدی و پیشگیرانه نسبت به مسائل دانش‌آموزان داشته باشند.

۴. مؤسسات و مدارس غیر دولتی: هر ساله شاهد باز شدن موسسات و مدارس غیر دولتی جدیدی در شهرهای ایران هستیم. این مدارس و مؤسسات از وزارت آموزش و پرورش مجوز می‌گیرند. وجود این مؤسسات و مدارس باعث شده است که دانش‌آموزان از خدمات تخصصی مشاوره مدرسه بهرمند نشوند. تنها کار مشاوره‌ای در این مؤسسات آموزشی، برنامه‌ریزی تحصیلی است که ممکن است از طرف افراد غیر متخصص به عنوان مشاور پشتیبان انجام شود. چنین پدیده‌هایی دخالت در ارائه خدمات تخصصی مشاوره مدرسه است. نظارت بر کار این مؤسسات و مدارس به درستی انجام نمی‌گیرد و همان گونه که برای گرفتن مجوز محدودیتی وجود ندارد، برای استخدام معلم و مشاور مدرسه نیز از طرف آموزش و پرورش نظارت و بررسی انجام نمی‌شود. موسسات و مدارس غیر دولتی سبک تحصیلی دانش‌آموزان را تغییر داده است و دانش‌آموزان تک بعدی تحویل جامعه می‌دهد. والدینی که از آموزش و پرورش ناامید شده اند، برای رشد تحصیلی فرزندانشان به مدارس غیر دولتی پناه می‌برند، ولی کیفیت مشاوره تحصیلی

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

چنین مدارسی نه تنها با استانداردهای بین المللی بلکه با خود آموزش و پرورش فاصله دارد و پایین تر است. این مدارس چنان رقابتی آموزشی در مدارس ایجاد می‌کنند که باعث افزایش استرس و اضطراب خانواده‌ها می‌شوند. همچنین، به دلیل اینکه مدیران این مدارس دنبال منافع مالی هستند از معلمانی استقبال می‌کنند که حقوق کمتری بخوانند و معلمان غیر مرتبط با رشته تدریس مخصوصاً در دوره ابتدایی در این مدارس زیاد است.

ارائه خدمات مشاوره مدرسه به دانش‌آموزانی که در این گونه مدارس و مؤسسات ثبت نام کرده‌اند، کار بسیار دشواری است. زیرا ذهنیت و باور این دانش‌آموزان تک بعدی است و دنبال مهارت‌های خاص برای موفقیت تحصیلی هستند. مشاور مدرسه برای کمک به رشد همه جانبه یا یکپارچه آنها باید تخصص لازم را داشته باشد.

۵. **عدم آگاهی مدیران از کار مشاور مدرسه:** دخالت و ایراد گرفتن مدیران از کار و نقش مشاوران در مدرسه از قدیم وجود داشت و حتی در کشوری مانند آمریکا که به اصول مشاوره مدرسه پای‌بند است و به آنها عمل می‌کند، نیز مدیران در تقابل با مشاوران قرار گرفته‌اند. در کشور ما که خیلی از مدیران تخصص لازم در زمینه مشاوره مدرسه را ندارند، دخالت و تقابل با مشاوران مدرسه بیشتر است. مدیران با نقش مشاور مدرسه آشنایی ندارند و کارهایی غیر از حرفه مشاوره مدرسه از مشاور مدرسه می‌خواهند. مثلاً: برگزاری صف صبحگاه و ظهرگاه، کنترل و ساکت کردن کلاس، هنگامی که یکی از همکاران غایب است مشاور مدرسه باید به جای او تدریس کند. این نوع فعالیت‌ها در مدرسه باعث می‌شود که باورهای مشاور مدرسه نسبت به حرفه خودش تغییر کند و از ارائه خدمات مشاوره مدرسه ناتوان و حتی متنفر شود. چنین مشاورانی که ابزار کار مدیر مدرسه می‌شوند دیدگاه مثبتی نسبت به دانش‌آموزان ندارند و اصول مشاوره را فراموش می‌کنند. نه تنها مدیران مدرسه، بلکه مدیران آموزش و پرورش در سطح شهرستان و استان‌ها آگاهی کافی از خدمات مشاوره مدرسه ندارند. به همین

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

دلیل، خدمات مشاوره مدرسه دچار تزلزل شده و مشاوران مدرسه هویت و احساس مثبتی از تخصص خود ندارند. مدل خدمات مشاوره مدرسه از طریق خدمات غیر مستقیم، آگاهی مدیران را در زمینه چگونگی و فرایند رشد یکپارچه دانش‌آموزان بالا می‌برد و ذهنیت آنها را در مورد خدمات مشاوره مدرسه و کار مشاور مدرسه تغییر خواهد داد.

راهبردها

استانداردهای دانش‌آموزان

استانداردهای ذهنی: شامل استانداردهای مربوط به نگرش‌ها یا باورهای روانی ـ اجتماعی است که دانش‌آموزان نسبت به خود در زمینه فعالیت تحصیلی دارند. این‌ها سیستم اعتقادی دانش‌آموزان را همان گونه که در رفتارها نشان داده می‌شود، تشکیل می‌دهند

استانداردهای ذهنی دانش‌آموزان

ذهنیت ۱: اعتقاد به رشد کامل خود شامل تعادل سالم ذهنی، هیجانی/اجتماعی، و بهزیستی بدنی

ذهنیت ۲: اعتماد به نفس در توانایی برای پیشرفت

ذهنیت ۳: حس تعلق داشتن به محیط مدرسه

ذهنیت ۴: درک این مسئله که آموزش پس از دوران متوسطه و یادگیری مادام العمر برای موفقیت شغلی بلند مدت ضروری است

ذهنیت ۵: اعتقاد به استفاده کامل از توانایی‌ها برای رسیدن به نتایج و پیامدها با کیفیت بالا

ذهنیت ۶: نگرش مثبت نسبت به کار و یادگیری

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

استانداردهای رفتاری

این استانداردها شامل رفتارهایی است که معمولاً با دانش‌آموز موفّق همراه است. این رفتارها قابل مشاهده است، نشانه‌های ظاهری دانش‌آموز است و تلاش می‌کند تا آنها را یاد بگیرد. این رفتارها به سه زیر شاخه‌ها گروه‌بندی می‌شوند:

الف) راهکارهای یادگیری: فرایندها و تاکتیک‌هایی که دانش‌آموزان به کار می‌گیرند تا در عمل شناختی تفکر، یادآوری یا یادگیری به آنها کمک کند.

ب) مهارت‌های خود-مدیریتی: تمرکز مداوم بر روی یک هدف با وجود موانع (سخت کوشی یا پشتکار) و اجتناب از حواس پرتی‌ها یا وسوسه‌ها برای ترجیح دادن تعقیبات (گرایش‌های) بالاتر بر لذت‌های کمتر (به تأخیر انداختن لذت، نظم و انضباط شخصی، خود-کنترلی).

ج) مهارت‌های اجتماعی: رفتارهای قابل قبول که باعث بهبود تعاملات اجتماعی می‌شود از جمله رفتارهای بین همسالان یا بین دانش‌آموزان و بزرگسالان.

استانداردهای و شایستگی‌های مشاوران

الف) استانداردهای ذهنی: استانداردهای ذهنی شامل باورهایی است که مشاوران مدرسه در مورد پیشرفت و موفقیت دانش‌آموز دارند. اگرچه ممکن است بتوان این باورها را اندازه‌گیری کرد، اما ذهنیت‌ها از طریق رفتارهایی که مشاور مدرسه در نتیجه اجرای یک برنامه جامع مشاوره مدرسه نشان می‌دهد، راحت‌تر شناسایی می‌شوند. بنابراین، استانداردهای ذهنی، آن همبستگی که در شایستگی‌ها است را ندارند.

استانداردهای ذهنی مشاوران مدرسه

ذهنیت۱: هر دانش‌آموز می‌تواند یاد بگیرد و هر دانش‌آموز می‌تواند موفق بشود

ذهنیت۲: هر دانش‌آموز باید دسترسی و فرصت برای آموزش با کیفیت بالا را داشته باشد

ذهنیت۳: هر دانش‌آموز باید از دبیرستان فارغ التحصیل شود و برای فرصت‌های

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

تحصیلات تکمیلی آماده باشد

ذهنیت۴: هر دانش‌آموز باید به برنامه جامع مشاوره مدرسه دسترسی داشته باشد.

ذهنیت۵: مشاوره مدرسه مؤثر، فرایندی است مبتنی بر همکاری مشاوران مدرسه، دانش‌آموزان، خانواده‌ها، معلمان، سایر کارکنان مدرسه و متولیان آموزش.

ذهنیت۶: مشاوران مدرسه رهبران در مدرسه، منطقه، ایالت و کشور هستند.

ذهنیت۷: برنامه‌های جامع مشاوره مدرسه باعث رشد و افزایش نتایج تحصیلی، شغلی، هیجانی/اجتماعی می‌شوند.

استانداردهای رفتاری

استانداردهای رفتار شامل رفتارهای اساسی است که مشاوران مدرسه از طریق اجرای یک برنامه جامع مشاوره مدرسه نشان می‌دهند و عبارت‌اند از:

۱.**پایه حرفه‌ای:** مهارت‌های ضروری که اساس جهت گیری حرفه‌ای مشاور مدرسه هستند

۲. **خدمات مستقیم و غیر مستقیم به دانش‌آموزان:** تعاملاتی که به طور مستقیم به دانش‌آموزان یا به طور غیر مستقیم به خانواده‌ها، معلمان، مدیران و سایر کارکنان مدرسه و متولیان آموزش ارائه می‌شود

۳. **برنامه ریزی و ارزیابی:** فعالیت‌های لازم برای طراحی، اجرا و ارزیابی برنامه جامع مشاوره مدرسه

خدمات مستقیم

۱. ایجاد انگیزه: امروزه به وضوح ثابت شده است که داشتن علاقه نسبت به درس دقت، کوشش و پشتکار یادگیرنده را افزایش می‌دهد و در نتیجه بر یادگیری او تأثیر مثبت میگذارد (پیری کامرانی و همکاران، ۱۳۹۹). مهمترین کار مشاور مدرسه ایجاد انگیزه برای دانش‌آموزان است. علت رفتار انسان انگیزه است. طبق دیدگاه آدلر، اگر

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

بخواهیم رفتاری را در فرد شکل دهیم اول باید انگیزه را ایجاد کنیم.

۲. راهنمایی گروهی: از طریق سخنرانی در کلاس‌ها و همایش‌های سالانه، دانش‌آموزان راهنمایی می‌شوند و اطلاعات لازم را به دست می‌آورند تا برای پیشرفت تحصیلی و موفقیت شغلی تلاش کنند.

۳. راهنمایی فردی: در راهنمایی فردی همان اطلاعات راهنمایی گروهی ارائه می‌شوند، اما شرایط فردی دانش‌آموز در نظر گرفته می‌شود.

۴. مشاوره فردی: مشاوره فردی با دانش‌آموز به سازگاری او در مدرسه کمک می‌کند. در مشاوره فردی، دانش‌آموز مسائل و مشکلات شخصی خود را بیان می‌کند و دنبال راهکار است. اینجا مسائل نیز متفاوت از مشکلات هستند. مثلاً: تصمیم‌گیری برای اکثر دانش‌آموزان یک مسئله است که با همکاری مشاور می‌توانند این مسئله و چالش را مدیریت کنند. اما درک نشدن از طرف خانواده یا مدرسه یک مشکل است که احساسات دانش‌آموزان را درگیر می‌کند و در این زمینه از مشاور کمک می‌گیرند.

۵. مشاوره گروهی: مشاوره گروهی نیز به مشاوره فردی شباهت دارد، اما در مشاوره گروهی دانش‌آموزان مشکلات عاطفی عمیق را کمتر بیان می‌کنند و در مورد مسائل و مشکلات بحث می‌شود که چند نفر آن مشکلات را تجربه کرده اند. مانند: روابط عاشقانه، کمرویی.

۶. برنامه‌ریزی تحصیلی: برنامه‌ریزی تحصیلی بیشتر به صورت فردی و در زمان کوتاه انجام می‌گیرد. برنامه‌ریزی تحصیلی چیزی میان مشاوره تحصیلی و راهنمایی است. در برنامه‌ریزی تحصیلی مهمترین مسئله مدیریت زمان است که مشاور مدرسه به دانش‌آموز کمک می‌کند چنین مهارت‌های را یاد بگیرد.

۷. نظارت و پیگیری: اکثر دانش‌آموزان به خاطر شرایط سنی و شرایط محیطی انحراف از برنامه دارند و نیاز به نظارت و پیگیری برای اجرای برنامه‌های تحصیلی دارند.

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

خدمات غیر مستقیم

۱. **مشورت:** مشورت دارای ویژگی‌های خاصی است که این ویژگی‌ها مشورت را از روابط و قراردادهای اصلی سایر فعالیت‌های حرفه‌ای مانند نظارت، آموزش و روان‌درمانی متمایز می‌کند. رابطه مشورتی اساساً سه‌گانه است، با مشارکت یک مشاور و یک یا چند مشورت گیرنده و دانش‌آموز. مشورت گیرنده‌ها فاقد آموزش و تجربه مشاوره مدرسه هستند و ممکن است متخصصانی در حوزه‌های دیگر باشند. ممکن است برای ارائه خدمات به دانش‌آموزان، بعضی مواقع نقش مشورت‌گیرنده و مشورت‌دهند در زمینه نوع و چگونگی مشورت جابجا شوند. مثلا ممکن است مشاور مدرسه در زمینه رفتار یک دانش‌آموز از معلم مشورت بگیرد و بر عکس یک معلم نیز برای اینکه با همین دانش‌آموز چگونه رفتار کند از معلم مشورت مشورت بگیرد.

۲. رهبری مسائل آموزشی و روانی مدرسه: مشاوران مدرسه از طریق دانش، مهارت و آموزش‌های لازم می‌توانند تمام تلاش‌های لازم را جهت مشارکت خانواده‌ها و معلمان برای موفقیت دانش‌آموزان رهبری کنند. طبق استانداردهای اخلاقی انجمن مشاوره مدرسه آمریکا برای مشاوره مدرسه، مسئولیت اخلاقی مشاوران مدرسه این است که مدافعان، رهبران و همدستانی باشند که تغییرات سیستمی ایجاد می‌کنند تا اطمینان حاصل شود که همه دانش‌آموزان دسترسی عادلانه به موفقیت در مدرسه دارند (ASCA، ۲۰۲۲). رهبری مشاوران مدرسه هم جنبه کمک به پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد و هم جنبه پیشگیری از بروز آسیب‌های روانی ـ اجتماعی دانش‌آموزان. یعنی، رهبری مشاوران مدرسه به برآوردن نیازهای آموزشی و نیازهای روانی دانش‌آموزان کمک می‌کند. پژوهش‌های قبلی نشان دادند آن دسته از مشاوران مدرسه که از مهارت‌های رهبری استفاده می‌کنند می‌توانند در زمینه‌هایی مانند سلامت روانی و پاسخ به بحران (دی کرایف، آگر و ترایس-بلک[1]، ۲۰۱۳؛ فَین، کارلایل و آیزاکسون[2]، ۲۰۰۸) تغییرات مثبتی

1. DeK-ruyf, Auger, & Trice-Black
2. Fein, Carlisle, & Isaacson

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

ایجاد کنند. همچنین از مشاوران مدرسه خواسته می‌شود به عنوان رهبرانی خدمت کنند که مشارکت بین مدرسه-خانواده-جامعه را بوجود آورد (برایان و هالکوم-مک کوی[1]، ۲۰۰۷).

۳. **همدستی با سازمان‌ها:** ارتباط با سازمان‌ها نوعی همکاری و همدستی مشاور مدرسه با سایر سازمان‌ها برای تسهیل روند تحصیلی دانش‌آموزان است. سازمان‌هایی حمایتی مانند بهزیستی، شهرداری، ورزش و جوانان در بعضی از موقعیت‌ها از دانش‌آموزان حمایت می‌کنند و امکاناتی برای اردوهای تفریحی دانش‌آموزان در اختیار مدارس قرار می‌دهند.

۴. **راهنمایی خانواده‌ها و مشاوره با آن‌ها:** خانواده یکی از ارکان اصلی رشد تحصیلی دانش‌آموزان است. هر چند در گذشته مسئولیت رشد تحصیلی دانش‌آموزان بیشتر به عهده مدرسه بوده است، ولی در دهه اخیر این موضوع متفاوت شده است و خانواده‌ها درگیر مسائل تحصیلی دانش‌آموزان شده اند. پیرو خواسته مدرسه و موسسات آموزشی و با تقبل هزینه‌های مالی، خانواده‌ها فقط بعد آموزشی رشد تحصیلی دانش‌آموزان را مورد توجه قرار می‌دهند و تا حدودی به کلاس‌های ورزشی دانش‌آموزان اهمیت می‌دهند. اما در مورد مهارت‌های فرزند پروری، پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، مرزبندی والد-فرزندی، آموزش مهارت‌های زندگی و آمادگی فرزندان برای استقلال، باید از طرف مشاور مدرسه آموزش‌های لازم به خانواده‌ها داده شود. اگر مشاور تخصص لازم در این زمینه را ندارد، می‌تواند از متخصصان مشاوره مدرسه کمک بگیرد و چند جلسه سخنرانی و مشاوره گروهی برای خانواده‌ها اجرا کند.

۵. **ارجاع:** یکی از خدمات مهم مشاور مدرسه، ارجاع به موقع دانش‌آموزان به جاهای تخصصی برای سنجش، درمان و حمایت‌های لازم است. ارجاع یک تیغ دو لبه است و باید برای ارجاع دادن خیلی احتیاط کرد. اساسی‌ترین مسئله در ارجاع تشخیص است.

1. Bryan & Holcomb-McCoy

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

وقتی مشاور مدرسه یک نوع اختلال یا مشکل روان شناختی را تشخیص می‌دهد، باید دقیق و تخصصی این تشخیص را انجام دهد. زیرا برای ارجاع نیاز به متخصص ویژه این نوع مشکل روان‌شناختی است. بعضی موقع مشاوران مدارس و حتی معلمان به راحتی به دانش‌آموزان برچسب می‌زنند و آنها را ارجاع می‌دهند. در این زمینه نه تشخیص دقیق است و نه متخصصی که دانش‌آموز به او ارجاع داده می‌شود. طبق گفته یکی از مصاحبه شونده‌ها: دانش‌آموزان زیادی به من مراجعه کردند که بنا به تشخیص اشتباه به روان‌پزشک ارجاع داده شدند و در همان جلسه اول دارو برایشان تجویز شد و در حال حاضر درگیر وابستگی به دارو هستند و مشکلات بیشتری برایشان ایجاد شد. در صورتی که قبل ارجاع به روانپزشک مشکل از خودشان نبود آنها فقط به خاطر مشکلات تحصیلی به روانپزشک ارجاع داده شده بودند.

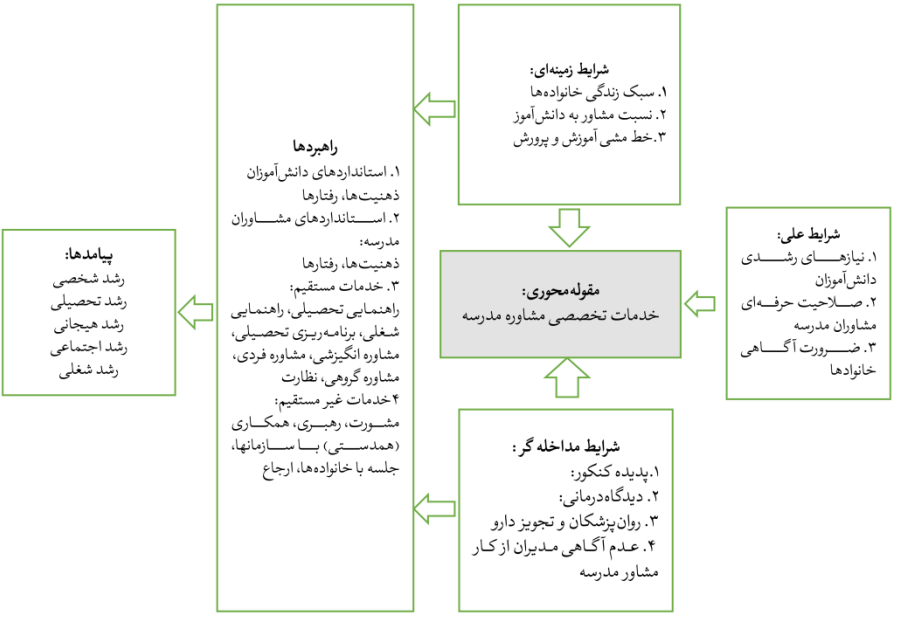

نمودار ۱. پارادایم خدمات تخصصی مشاوره مدرسه

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

بحث و نتیجه‌گیری

در حالی که عدالت اجتماعی در مدارس به صراحت بیان نشده است، اما حرفه مشاوره مدرسه عدالت اجتماعی را در رسالت حرفه‌ای خود وارد کرده است. در اسنادی مانند انجمن مشاوران مدرسه آمریکا (ASCA) مدل ملی (۲۰۱۲)، مشاوران مدرسه به عنوان ارائه دهندگان دیدگاه‌های آموزشی انتقادی برای رشد بهتر همه دانش‌آموزان قرار می‌گیرند، و برای انجام این امر، مشاوران مدرسه باید رهبر و پشتیبان باشند (کاون و همکاران، ۲۰۱۳). امروزه، این ایده که شکست دانش‌آموز به دلیل ضعفهای فردی است، جای خود را به ایده شکست مدرسه داده است (احمدی، حسنی، موسوی، ۱۳۹۷). یک برنامه جامع مشاوره مدرسه وسیله‌ای است که توسط آن مشاوران مدرسه می‌توانند برنامه‌هایی را برای تسهیل رشد همه جانبه تمام اعضای جامعه مدرسه (دانش‌آموزان، خانواده‌ها، معلمان و کارکنان) سازمان‌دهی کنند (دالارهاید و ساگیناک، ۲۰۱۷). بنابراین، برنامه جامع و چارچوب علمی خدمات مشاوره مدرسه یکی از منابع مهم برای تقویت صلاحیت حرفه‌ای مشاوران مدرسه و ابزار مناسبی برای رشد یکپارچه دانش‌آموزان است.

بر اساس مصاحبه‌های انجام شده و اسنادی که تحلیل شدند، خدمات مشاوره مدرسه در حال حاضر با حالت مطلوب فاصله دارند. مشاوران در مدرسه می‌خواهند همه خدمات راهنمایی، مشاوره (خانواده و مدرسه)، درمان اختلالات، روان درمانی، برنامه ریزی کنکور، را ارائه دهند و در بسیاری از موقعیت‌ها دچار اشتباه شده و به جای کمک به دانش‌آموز، باعث آسیب جدی به دانش‌آموز می‌شوند. با توجه به تعداد زیاد تخصص در حوزه علوم رفتاری (روان‌شناسی و گرایش‌های آن، مشاوره و گرایش‌های آن، علوم‌تربیتی و گرایش‌های آن)، سازمان آموزش و پرورش برای استخدام مشاور مدرسه به تفاوت‌های زمینه کاری این تخصص‌ها اهمیت نمی‌دهد و از افراد فارغ التحصیل در همه حوزه‌ها مشاور مدرسه استخدام می‌کند. هر فرد بر اساس ذهنیت و گرایش رشته‌ای

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

خود در مدرسه کار می‌کند، در صورتی که چارچوب کاری و فعالیت‌های مشاوره مدرسه بر اساس پیشینه و مبانی نظری مشاوره مدرسه، مشخص است.

نیازهای رشدی دانش‌آموزان که یکی از مقوله‌های اصلی این مدل پارادایمی است، این ضرورت را ایجاب می‌کند که ارائه خدمات مشاوره مدرسه باید بر اساس شناسایی این نیازها باشد. مشاوران مدرسه با مطالعه دیدگاه‌های روان‌شناسی باید از فرایند رشد دانش‌آموزان آگاهی پیدا کنند و بین نیازهای روانی و نیازهای آموزشی دانش‌آموزان تفاوت قائل شوند تا اجازه ندهند مشاوران به اصطلاح «زرد» ذهنیت دانش‌آموزان و خانواده‌ها به سمت بعد صرفاً آموزشی سوق دهند. همچنین این وظیفه را دارند تا ارائه خدمات مشاوره مدرسه فقط به دانش‌آموزان معطوف نکنند، آنها باید خانواده‌ها را از فرایند رشد و بحران‌های رشدی دانش‌آموزان آگاه نمایند.

یکی از تفاوت‌های مهم خدمات مشاوره مدرسه با خدمات مشاوره خانواده این است که در مشاوره خانواده، مشاور درگیر مشکلات عاطفی و هیجانات عمیق مراجع می‌شود و با تکنیک‌های مشاوره خانواده چارچوب جدیدی برای خانواده ایجاد می‌کند. ولی در مشاوره مدرسه، مشاور باید اطلاعات به روز در زمینه شرایط تحصیل، بخشنامه‌ها و آیین‌نامه‌ها داشته باشد، نیازهای رشدی دانش‌آموزان را بشناسد، از بروز آسیب‌ها روانی و اجتماعی برای دانش‌آموزان پیشگیری کند، و به پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان کمک کند. بارها دیده شده است که دانش‌آموز برای گرفتن اطلاعات تحصیلی به مشاور مدرسه مراجعه کرده ولی مشاور به خاطر نداشتن اطلاعات لازم، دانش‌آموز را به سمت درمان و حل مشکلات جهت داده بود. نگاه درمانی به مشاوره مدرسه نگاهی اشتباه است. اگر دانش‌آموزی نیاز به درمان مشکلات روانی داشت مشاور مدرسه باید او را به یک درمانگر متخصص ارجاع دهد. درمان در یک جلسه انجام نمی‌شود و مشاور مدرسه باید وقت خود را صرف همه دانش‌آموزان نماید. مشاوره مدرسه بیشتر از آنکه جنبه درمانی داشته باشد، جنبه پیشگیری دارد. مطمئناً دانش‌آموزانی که مهارت‌های لازم را در

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

مدرسه یاد گرفته‌اند و رشدی یکپارچه داشته‌اند، آمادگی بهتری برای ازدواج و مسائل زناشویی داشته و رضایت زناشویی بیشتری نسبت به دانش‌آموزان تک بعدی دارند. رشد هیجانی-اجتماعی که یکی از اساسی‌ترین جنبه‌های رشدی و جزو وظایف مشاور مدرسه است، به افراد کمک می‌کند تا بعد از ازدواج بتوانند هیجانات خود را مدیریت کنند و روابط خوبی با همسر و فرزندان خود داشته باشند. اگر مشاور مدرسه تخصص لازم را نداشته باشد و مرجع علمی معتبر برای آگاهی خود در زمینه مشاوره نداشته باشد، نمی‌تواند به رشد یکپارچه دانش‌آموزان کمک کند. اینجاست که داشتن مدل خدمات مشاوره تخصصی مدرسه لازم و ضروری است.

هدف از انجام این پژوهش، ارائه یک مدل تخصصی از خدمات مشاوره مدرسه برای کمک به رشد یکپارچه دانش‌آموزان بود. فلسفه به وجود آمدن حرفه مشاوره مدرسه نیز در راستای کمک به رشد یکپارچه دانش‌آموز بوده است. رشد یکپارچه یعنی رشد همه جانبه و چند بعدی. رشد یکپارچه دانش‌آموز در زمینه شخصی، تحصیلی، هیجانی، اجتماعی، و شغلی است. وقتی در زمینه رشد یکپارچه بحث می‌شود، زود می‌توان نتیجه گرفت که انسان یا همان دانش‌آموز یک کل یکپارچه است و مجموعه‌ای از نیازهای رشدی را دارد که در لحظه به همه این نیازها فکر می‌کند و فعالیتی در راستای آنها انجام می‌دهد. مثلاً: دانش‌آموز ممکن است در کلاس حضور فیزیکی داشته باشد ولی در همان زمان به تمام ابعاد زندگی خودش فکر کند. مشاوران مدرسه نیز این چالش چندگانه زندگی دانش‌آموز را درک می‌کنند و از طریق راهبردهای تخصصی خدمات مشاوره مدرسه به رشد همه جانبه دانش‌آموز کمک می‌کنند. در ادامه به ابعاد رشد یکپارچه دانش‌آموزان بر اساس خدمات مشاوره مدرسه پرداخته می‌شود.

الف) رشد شخصی: خود-مدیریتی، خود-تنظیمی، برنامه ریزی برای رسیدن به هدف، هویت جنسی، هویت شخصی، لذت طلبی مسئولانه، عزت نفس، اعتماد به نفس، دانش‌آموزان بالاخره از مدرسه فارغ التحصیل می‌شوند و نهایتاً از خانواده جدا

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

می‌شوند. آنها به استقلال شخصی نیاز دارند. رشد شخصی پایه و اساس رشد در زمینه‌های دیگر است. یادگیری مهارت‌های زندگی مهمترین نیاز رشدی دانش‌آموزان در زمینه شخصی است. در ۵ الی ۶ سال اول زندگی، دانش‌آموزان در کنار خانواده و با همکاری و مسئولیت‌پذیری والدین می‌توانند مهارت‌های زندگی را یاد بگیرند و به رشد شخصی خود ادامه دهند. بعد از ورود به مدرسه نیز این نوع یادگیری ادامه دارد و برای تکمیل رشد شخصی، آموزش‌های تخصصی در چارچوب خدمات مشاوره مدرسه از طرف تمام پرسنل مدرسه به ویژه مشاور مدرسه لازم است. اما زمانی که رشد شخصی در خانواده و قبل از ۵ سالگی درست اتفاق نیفتاده باشد، مسئولیت مدرسه و به ویژه مشاور مدرسه زیادتر می‌شود. اینجاست که مشاور مدرسه باید فردی متخصص و ماهر باشد و لازمه صلاحیت حرفه‌ای مشاوره، آگاهی از منابع تخصصی و خدمات مشاوره مدرسه در زمینه فعالیت همه جانبه در مدرسه است.

ب) رشد تحصیلی: رشد تحصیلی شامل کسب نمرات خوب، کسب مهارت‌های تحصیلی، فارغ التحصیل شدن با معدل بالا و آمادگی لازم برای ورود به دانشگاه و تحصیلات تکمیلی. وظیفه مشاوره مدرسه طبق راهبردهای خدمات مشاوره مدرسه، ارائه اطلاعات لازم، ایجاد انگیزه، برنامه‌ریزی، اجرای همایش‌ها و سخنرانی‌ها برای مدیریت زمان، مدیریت استرس و همچنین کمک به دانش‌آموز برای هدف گزینی است.

ج) رشد هیجانی/اجتماعی: مدیریت هیجانات، هوش هیجانی، مهارت‌های ارتباطی، تاب آوری، مسئولیت‌پذیری از جمله مهارت‌های لازم برای رشد هیجانی/اجتماعی است. خیلی از کودکان در سن پایین مورد توجه بیش از حد خانواده قرار می‌گیرند و حتی برای انجام کارهای شخصی خود به والدین وابسته هستند. این دانش‌آموزان با ورود به مدرسه نشانه‌هایی از عدم مسئولیت‌پذیری دارند و مشاور مدرسه با شناسایی این دانش‌آموزان می‌تواند شیوه‌های مسئولیت‌پذیری را به صورت مستقیم به خود دانش‌آموزان آموزش دهد و همچنین به صورت غیر مستقیم با آگاه سازی والدین و

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

همدستی با پرسنل مدرسه کمک می‌کند تا مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان پرورش یابد.

هیجانات و احساسات قسمت‌های اصلی موتور رفتار هستند. چه بخواهیم و چه نخواهیم هیجانات در درون ما رشد می‌کنند. اما نوع هیجانات متفاوت است. تا قبل از آشنایی با همسالان و ورود به مدرسه، اکثر هیجانات کودک واکنشی است از نوع هیجانات خانواده و مخصوصاً والدین. زمانی که والدین از نوع هیجانات و شیوه آموزش آنها آگاهی نداشته نداشته باشند و بدتر از این، خود خانواده‌ها دارای هیجانات منفی آسیب زا باشند، هیجانات منفی و رفتارهای تکانشی در کودکان شکل می‌گیرد. با ورود دانش‌آموز به مدرسه نوع رابطه و واکنش‌های هیجانی دانش‌آموز تا حدودی مشخص می‌شود. مشاور مدرسه از طریق مشاهده رفتار دانش‌آموزان و اطلاعاتی که از معلمان به دست می‌آورد، این دانش‌آموزان را شناسایی می‌کند و از طریق راهبردها تخصصی مشاوره مدرسه به دانش‌آموز و والدین آموزش‌های لازم جهت رشد هیجانی دانش‌آموز ارائه می‌دهد.

رشد اجتماعی به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا بتوانند روابط خوبی با خانواده، همسالان، همکلاسی‌ها، معلمان و سایر بزرگترها داشته باشند. رشد هیجانی مقدمه رشد اجتماعی است. رشد اجتماعی فقط به توانایی ارتباط محدود نمی‌شود، بلکه باید به رشد علاقه اجتماعی در فرد ختم شود. علاقه اجتماعی در رابطه اولیه مادر و کودک بروز می‌کند و آموخته می‌شود. با این وجود، وظیفه مشاور مدرسه برای رشد اجتماعی و علاقه اجتماعی در مرحله اول آموزش به والدین کودکان و در مرحله بعدی کمک به رشد اجتماعی کودک در مدرسه است و طبق مقوله‌های خدمات مشاوره مدرسه ضرورت آگاهی خانواده‌ها یکی از وظایف مشاور مدرسه است که در چارچوب خدمات مشاوره مدرسه انجام می‌گیرد.

د) رشد شغلی: آگاهی از توانایی‌ها، شناخت علایق، انتخاب رشته تحصیلی برای شغل مناسب، کسب مهارت‌های لازم مربوط به شغل مورد نظر، ورود به دانشگاه در رشته

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

شغلی، توانایی فارغ‌التحصیل شدن در رشته شغلی، ورود به شغل مورد نظر و نهایتاً رضایت شغلی فرایند رشد شغلی را تشکیل می‌دهند. هر چند خیلی از شغل‌ها در ایران انحصاری شده است، ولی در هر شغلی باید رضایت نسبی وجود داشته باشد. اگر چنین رضایت شغلی نباشد، رشد شغلی ناقص است. وظیفه مشاور مدرسه با توجه راهبردهای ارائه شده این است که به دانش‌آموز کمک کند تا به خودآگاهی برسد و توانایی‌ها و علایق خود را بشناسد، سپس شرایط شغلی جامعه را مورد بررسی و کاوش قرار دهد. از جمله کارهای مشاور مدرسه، ارائه خدمات در زمینه هدایت تحصیلی به دانش‌آموزان و خانواده‌های آنها است. همان گونه که گفته شد، هدایت تحصیلی یک فرایند است از دبستان تا پایان متوسطه اول. در این زمان تقریباً ۹ ساله، مشاور مدرسه از طریق ارائه خدمات مستقیم و غیر مستقیم به دانش‌آموزان و خانواده‌ها فرایند هدایت تحصیلی را تخصصی و با توجه به شرایط مدرسه و جامعه پیش می‌برد.

- **ملاحظات اخلاقی پژوهش:** تمامی شرکت‌کنندگان برای شرکت در پژوهش رضایت شفاهی خود را اعلام نمودند و اطمینان لازم در مورد محرمانگی اطلاعات به آنها داده شده است.
- **نویسندگان:** هر سه نویسنده به ویژه نویسنده اول در ایده‌پردازی، تحلیل داده‌ها، نگارش و اصلاح مقاله نقش مؤثر داشتنه اند. مسئول جمع آوری داده‌ها نیز نویسنده اول بوده است. نویسندگان دیگر کلیه مراحل پژوهش را مدیریت کرده‌اند.
- **حمایت مالی:** این مقاله هیچ گونه حمایت مالی نداشته و در راستای پژوهش پایان‌نامه‌ی نویسنده‌ی اول به نگارش در آمده است.
- **تعارض منافع:** یافته‌های این مطالعه هیچ گونه تضاد با منافع شخصی یا سازمانی ندارد.
- **قدردانی:** از کلیه شرکت‌کنندگان در این پژوهش که در روند اجرای بهینه این پژوهش با پژوهشگران همکاری داشتند سپاسگزاری می‌گردد.

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

منابع

حجت خواه، سید محسن. مصباح، ایمان؛ پروانه، آذر (۱۴۰۰). اثربخشی مشاوره گروهی مبتنی بر رویکرد چندوجهی لازاروس بر بهزیستی روان‌شناختی دانش‌آموزان پسر. فصلنامه علمی پژوهش‌های مشاوره.،انجمن مشاوره ایران،۲۰ (۷۸) ۱۲۸-۱۰۷. DOI: 10.18502/qjcr.v20i78.6786

وجدانی همت، مهدی. کلانتر هرمزی، آتوسا. (۱۴۰۰) بررسی ادراک مشاوران مدرسه از نقش حرفه‌ای شان. دوفصلنامه مشاوره کاربردی. دانشگاه شهید چمران اهواز. ۱۱ (۲)، ۱۰۵-۱۳۶.

DOI: 10.22055/jac.2021.38252.1824

احمدی، سهیلا. حسنی، محمد. موسوی، میر نجف. (۱۳۹۷). رابطه جو اخلاقی مدرسه با حس تعلق به مدرسه و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، سال سیزدهم، شماره ۴. ۱۲۵-۱۳۲.

DOI: 20.1001.1.22517634.1397.13.4.17.5

پیری کامرانی، مرضیه. سلیمی بجستانی، حسین. فرح بخش، کیومرث. معتمدی، عبداله. (۱۳۹۹). تأثیر الگوی بومی مشاوره تحصیلی مبتنی بر بررسی مفهوم انگیزشی در تجارب زیسته بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان. مجله علوم روان شناختی. دوره نوزدهم. شماره ۹۳. ص ۱۰۵۹-۱۰۶۷.

DOI: 20.1001.1.17357462.1399.19.93.9.1

انصارالحسینی، سید هادی. عابدی، محمد رضا. نیلفروشان، پریسا. (۱۳۹۹). بررسی تأثیر مشاوره‌ی انطباق پذیری شغلی بر اشتیاق تحصیلی و عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان. فصلنامه علمی پژوهش‌های مشاوره. جلد ۱۹. شماره ۷۵. ۸۷-۱۱۳. DOI: 10.29252/jcr.19.75.88

رستم آبادی، زهرا. صیدی، محمد سجاد. گل محمدیان، محسن (۱۴۰۱). واکاوی باورهای معلمان در مورد کلاس مطلوب: یک مطالعه پدیدار شناسانه از نظام فکری معلمان مقاطع متوسطه. فصلنامه علمی پژوهشهای مشاوره.،انجمن مشاوره ایران، ۲۱ (۸۳) ۱۶۱-۱۴۱. DOI: 10.18502/qjcr.v21i83.11089

Abdul Rahman. A. M. (2013). A guidance and counseling model practiced within Malaysia schools. *International Journal of Education and Research***.** Vol. 1 No. 4. pp: 1-12

Alger, A. L., & Luke, M. (2015). *The school counselor perspective: Preparing students to be college and career ready within a comprehensive school counseling program*. Practitioner Scholar: Journal of Counseling & Professional Psychology, 4 (1), 17–35

American School Counselor Association (ASCA; 2022). *ASCA ethical standards and the school counselors*. Ethical Standards.

American School Counselor Association. (2012). *The ASCA national model: A framework for school counselor programs* (3rd.ed). Alexandria, VA: American School Counselor Association. www.schoolcounselor.org

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

Anagbogu, M. A., Nwokolo, C. N., Anyamene, A. N., Anyachebelu, F. E. and Umezulike R. Q. (2013). *Professional challenges to counselling practice in primary schools in Anambra State, Nigeria: The way forward. International Journal of Psychology and Counselling*. Vol.5 (5), pp. 97-103. DOI: 10.5897/IJPC13.001

Baskin, T. W., and Slaten, C. D. (2014). *Counseling Approach: Linking Contextual Psychotherapy with the School Environment.* The Counseling Psychologist 2014, Vol 42 (1) 73–96. https://doi.org/10.1177/0011000012473664

Carey, J., Harrington, K., Martin, I., & Stevenson, D. (2012). A *statewide evaluation of the outcomes of the implementation of ASCA National Model school counseling programs in Utah high schools*. Professional School Counseling, 16 (2), 89–99. https://doi.org/10.1177/2156759X0001600203

Cervoni, A., & DeLucia-Waack, J. (2011). Role conflict and ambiguity as predictors of job satisfaction in high school counselors. Journal of School Counseling, 9 (1). Advance online publication.

Corbin, J., & Strauss, A. (2008*). Basics of qualitative research* (3rd ed.). London: Sage Publications.

Cowan, K. C., Vaillancourt, K., Rossen, E., & Pollitt, K. (2013). *A framework for safe and successful schools* [Brief]. Bethesda, MD: National Association of School Psychologists. Available online at. www.nasponline.org/schoolsafetyframework.

D'Amato, R. C., Van Schalkwyk, G. J., Zhao, B. Y., & Hu, J. (2013*). Understanding the development of school psychology in Mainland China*. School Psychology International, 34, 131– 144

Ding, Y., Kuo, Y. L., & Van Dyke, D. C. (2008). *School psychology in China (PRC), Hong Kong and Taiwan*. School Psychology International, 29, 529–548. DOI: 10.1177/0143034308099200

Dollarhide, C. T., & Saginak, K. A. (2017). *Comprehensive school counseling programs: K-12 delivery systems in action*. (3rd ed.). Boston, MA: Pearson

Glaser B. G, Strauss AL. (1968). *The Discovery of grounded theory. Strategies for qualitative research*. pp. x. 271. Weidenfeld & Nicolson: London; printed in U.S.A.

Gysbers, N. C., & Henderson, P. (2001). Comprehensive guidance and counseling programs: A rich history and a bright future. Professional School Counseling, 4 (4), 246–256. Alexandria Vol. 4, Iss. 4

Lambie, G. W., & Williamson, L. L. (2004). *The challenge to change from guidance counseling to professional school counseling: A historical proposition.* Professional School Counseling, Vol. 8, No. 2 pp. 124-131

Leeuwerke, W., & Shi, Q. (2010). *The practice and perceptions of school counsellors: A view from urban China.* International Journal for the Advancement of Counseling, 32, 75–89. DOI: 10.1007/s10447-009-9091-3

Moyer, M. (2011). *Effects of non-guidance activities, supervision, and student-to-counselor ratios on school counselor burnout*. Journal of School Counseling, 9 (5). Advance online publication.

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]

Munhall PL. (2012). *Nursing research: a qualitative perspective*. 5th ed. Sudbury, MA: Jones & Bartlett Learning.

Oye N. D., Obi M. C., Mohd T. N., Bernice, A. (2012). *Guidance and Counseling in Nigerian Secondary schools: The role of ICT*. I. J. Modern Education and Computer Science, 8, 26-33. DOI: 10.5815/ijmecs.2012.08.04

Pyne, J. R. (2011). *Comprehensive school counseling programs, job satisfaction, and the ASCA National Model.* Professional School Counseling, 15, 88–97. DOI: 10.5330/PSC.n.2011-15.88

Rivas, M. & Hill, N. (2023). *A Grounded Theory of Counselors' Post-Graduation Development of Disability Counseling Effectiveness.* Journal of Counselor Preparation and Supervision. 17 (1). Retrieved from.

Streubert, H. J., Carpenter, D.R. (2007). Qualitative Research in Nursing, Advancing the Humanistic Imperative. 4th ed. Philadelphia: Lippincott

Texas Education Code. (2021). *Education code title 2 public education subtitle F. Curriculum, programs, and service; Chapter 33. Service programs and extracurricular activities subchapter A*. school counselors and counseling programs. https://statutes. Capital. texas.gov/Docs/ED/htm/ED.33.htm

© 2021 Iran Counseling Association, Tehran, Iran. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license) (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

[Downloaded from irancounseling.ir on 2026-10-11]

[DOI: 10.18502/qjcr.v23i90.16072]